

КОГНІТИВНІ АСПЕКТИ ПОЕТИКИ ЗМІНЕНИХ СТАНІВ СВДОМОСТІ

ПРИСЯЖНЮК Л. Ф.

Київський національний лінгвістичний університет

У статті запропоновано огляд здобутків вітчизняної когнітивно-поетологічної школи, заснованої проф. О. П. Воробйовою, що пов'язані з вивченням художньої репрезентації емоцій, емоційних станів і станів свідомості. Викладено новий підхід до аналізу концептуального простору художнього тексту крізь призму поетики змінених станів свідомості.

Ключові слова: змінені стани свідомості, ритм, сенсорний код, енергія слова.

В статье предлагается обзор достижений отечественной когнитивно-поэтологической школы, основанной проф. О. П. Воробьевой, связанных с изучением художественной репрезентации эмоций, эмоциональных состояний и состояний сознания. Изложен новый подход к анализу концептуального пространства художественного текста сквозь призму измененных состояний сознания.

Ключевые слова: измененные состояния сознания, ритм, сенсорный код, энергия слова.

The article provides a survey of recent developments and trends in the Ukrainian school of cognitive poetics, founded by Professor Olga Vorobyova. The primary focus of the summary is the issues related to the representation of emotions, emotional states, and states of consciousness in a literary text. A new approach to the conceptual space of literary text, viewed from the perspective of the altered states of consciousness, is adopted.

Key words: altered states of consciousness, rhythm, sensory code, word energy.

Вивчення когнітивних процесів і емоцій з позиції їхнього відображення в мові, тексті та дискурсі стало одним з нових викликів для сучасної філології. Саме в такому руслі працює наукова школа когнітивної поетики, очолювана проф. О. П. Воробйовою. Серед основних здобутків цієї наукової школи в площині вивчення художнього тексту є розбудова на вітчизняних теренах когнітивно-поетологічних студій [8]; закладання підвалин когнітивної емотіології художнього тексту [10; 16; 26]; художньої концептології [9; 18; 23]; розвиток когнітивної теорії образу [5] та символу [13; 28], а також вивчення когнітивних засад творення і сприйняття художньої образності [2; 4].

Останнім часом все більшої значущості набуває аналіз принципів та засобів моделювання психічних і психологічних процесів, відбитих у художньому тексті [12; 14], встановлення механізмів стимулювання когнітивної діяльності читача на передконцептуальному та концептуальному рівнях [3; 15], визначення способів ментальної симуляції емоційних станів, які спричиняють зміни в перебігу когнітивних процесів і породжують змінні стани свідомості (далі – ЗСС) [32; 3; 24]. Останні визначаються у рамках психологічних студій як психічні стани, які індукуються різноманітними фізіологічними, психологічними, фармакологічними засобами та фіксуються людиною, що переживає такі стани, або ж їх спостерігає як відхилення від нормального стану свідомості [22, с. 37].

Звернення до цієї проблематики зумовлено тісним зв'язком зазначених станів з художньою творчістю, оскільки саме з ними пов'язані трансів і трансоподібні стани, що характерні для сприйняття художнього тексту [17, с. 11]. Вивчення художньої репрезентації таких альтернативних станів уможливує розкриття механізмів, що пояснюють сугестивну функцію художнього тексту, тобто його здатність до втілення переживань, які не піддаються вербалізації, породження нових смислів, моделювання психічної енергії і, як результат, спричинення

трансних станів. Саме у встановленні когнітивних механізмів, які складають основу художньої репрезентації ЗСС, і полягає мета цієї статті. Зазначена мета передбачає вирішення таких завдань: 1) надати визначення ЗСС і окреслити напрями їх вивчення в межах когнітивних студій художньої семантики; 2) розробити параметри реконструкції ЗСС у художньому тексті; 3) встановити засоби вербальної імітації таких станів у прозовому художньому творі.

Інтерес до свідомості як складного психічного явища зумовлений неможливістю встановити її матеріальну основу, що надзвичайно ускладнює її визначення. Саме тому свідомість нерідко описується за допомогою різних метафор – океану [29, с. 158–160], вітру [27, с. 1], створених на основі аналогії зі стихією, матеріальна сторона якої є невловимою, а результати впливу є досить відчутними. Незважаючи на деяку розмитість поняття свідомості, виокремлюються такі її параметри як: здатність до встановлення причинно-наслідкових зв'язків; зумовленість сприйняття світу особливостями культури, до якої належить індивідуум; можливість відображати внутрішній світ людини; відбиття та пізнання світу через мову [6, с. 28]. Останнє зумовлює необхідність детального вивчення свідомості у філологічному ракурсі. Адже саме мова є основним засобом об'єктивації свідомості, “дозволяючи перетворити щось дифузне і невизначене у щось з явними межами та виділене в окрему сутність” [20, с. 306]. При цьому відображення свідомості в художній семантиці має свої особливості. Якщо наша свідомість є не просто відбитком об'єктивної реальності, а її реконструкцією на основі безперервної інтерпретації мозком отриманих сигналів [27, с. 4], то художня свідомість це своєрідна інтерпретація інтерпретації, конструювання особливого світу, моделювання розумової та емоційної діяльності, переломлене крізь індивідуально-авторське сприйняття. Таким чином, аналіз художньої свідомості вимагає підходу, який враховує зазначені особливості.

У межах наукової школи когнітивної поетики свідомість аналізується у трьох ракурсах: в аспекті авторської свідомості [12; 23]; свідомості читача (насамперед у зв'язку з ідеєю емоційного резонансу) [10; 11; 15]; а також художньої свідомості як невід'ємної властивості художнього тексту. Проблематика художньої свідомості розглядається з погляду художньої образності, специфіка якої пов'язується не лише з її вербальним втіленням, а з принципово різним концептуальним підґрунтям мовних і художніх образів [4, с. 18–19]. Об'єднує всі три зазначені підходи намагання реконструювати роботу свідомості людини шляхом пошуку концептуальних форматів інформації, які визначають вербальне наповнення художнього тексту, забезпечуючи такі його параметри як емотивність, полікодовість, інтертекстуальність та інтердискурсивність.

Такі “кванти інформації” мають різну природу, найбільш вивченим серед яких на сьогодні у плані ролі у формуванні концептуального простору художнього тексту є концепт [18; 23]. У рамках зазначеної наукової школи була розроблена методика аналізу вербалізованих емоційних / психологічних концептів, яка ґрунтується на семантико-когнітивному та нарративному підходах [25; 26]. Запропоновані методи аналізу враховують розмитість і дифузність концептів такого типу, їх емоційно-експресивну маркованість, зумовленість свідомістю автора, з одного боку, і універсальністю їх властивостей, з іншого боку.

Водночас звернення до таких феноменів художнього тексту як змінні стани свідомості, які виходять за межі нашого буденного досвіду і можуть бути класифіковані як “нечіткі сутності” [21], зумовлює необхідність пошуку інших форм “упакування знань”. Цілком очевидним є те, що ЗСС не можна віднести до текстових концептів, оскільки їм бракує таких параметрів концептуалізації як гештальтність і зв'язок зі словом [20, с. 316]. При цьому можна припустити, що концептуальне підґрунтя втілення таких станів ґрунтується на вже наявних моделях і способах пізнання дійсності. Основою як для втілення, так і для сприйняття ЗСС стає інтуїтивне знання автора і читача про перебіг психічних процесів, сформоване на базі власного досвіду. Це явище знаходить своє пояснення у межах теорії “втіленого” розуміння [31], відповідно до якої саме тілесний досвід, особливості сенсомоторної системи людини мають

вирішальне значення для пізнання навколишньої дійсності та вербалізації цього знання. Це відповідним чином відображається також у семантиці та будові нарративного простору художнього тексту. Таким чином, метою дослідника стає встановлення засобів вербальної імітації такого інтуїтивного знання та розкриття передкатегоріальної інформації, закладеної в художньому творі [3].

У цьому зв'язку надзвичайно актуальними видаються напрями вивчення художнього тексту в когнітологічному ключі, розроблені проф. О. П. Воробйовою. Запропоновані в її численних працях авторські методики емотивно-іконічного та інтерсеміотичного аналізу художнього дискурсу дозволяють проникнути в передкатегоріальні пласти закладеної в тексті інформації [10; 11; 14], розкрити механізми виникнення емоційного резонансу [10; 11; 15], що, в свою чергу, дозволяє пояснити природу ЗСС, які виникають у читачів при прочитанні художнього тексту [32].

Один з таких підходів заснований на ідеї хвилеподібної природи внутрішньої будови художнього тексту [10], яка ґрунтується на фрактально-фузійній структурі оповіді (що, до речі, є однією з перших спроб залучення методів концептуального аналізу до розгляду нарративної структури тексту), з одного боку, та словесній образності, яка слугує своєрідним прожектором для висвітлення значущих текстових елементів, з іншого боку [14]. У ракурсі ЗСС це виявляється у вписаній в текстову тканину імпліцитній імітації змін у ритмах роботи мозку, які супроводжують такі стани, шляхом варіювання текстових ритмічних моделей. Такий ефект породжується завдяки хвилеподібній природі композиційної будови та особливостям семантичного простору художнього тексту і виражається в ефектах наростання, емотивного крещендо та димінундо. Розглянемо вербальні засоби імітації змін у роботі мозку при виникненні ЗСС на прикладі фрагменту з роману В. Голдінга “*Lord of the Flies*”, який є художньою реконструкцією альтернативних станів свідомості:

Ralph said nothing more, but waited while the procession came nearer. The chant was audible but at that distance still wordless. ... The gutted carcass of a pig swung from the stake, swinging heavily as the twins toiled over the uneven ground. The pigs head hung down with gaping neck and seemed to search for something on the ground. At last the words of the chant floated up to them, across the bowl of blackened wood and ashes “Kill the pig. Cut her throat. Spill her blood” [33, p. 60].

У наведеному прикладі зображено зміни у сприйнятті дійсності персонажами роману внаслідок їх сенсорного переважання, постійної повторюваної, монотонної стимуляції [22, с. 38]. Полювання та вбивство тварини перетворюється на ритуал, який супроводжується відповідними діями, зокрема хоровим повторенням набору фраз, що спричиняє груповий транс. Монотонний ритм, який слугує фоном для сприйняття внутрішнього стану персонажів, створюється на основі аудитивних образів, які виникають внаслідок використання слів *chant* (монотонний спів), *audible* (чутний), а також передається за допомогою зображення руху процесії: *swung, swinging*. Пульсація ритму (його прискорення та уповільнення) стає домінуючим засобом втілення ЗСС персонажів. Максимальне прискорення ритму на фонетичному рівні досягається вживанням слів, які містять короткі голосні /l/, /n/ (*Kill the pig. Cut her throat. Spill her blood*). На рівні синтаксису цьому сприяють короткі наказові речення.

Зміна ритмічних параметрів може досягатися і через встановлення смислових зв'язків і відношень у тексті шляхом повторюваності певних його фрагментів, пов'язаних між собою схожістю зображуваних подій чи явищ, а також завдяки побудові тексту за принципом циклічності. Така рекурентність на вербальному і композиційно-нарративному рівнях має смислопороджувальне, текстотвірне та експресивно-емоційне значення. Проілюструємо це на прикладі фрагментів, присвячених опису процесу творчості художника А. Мауве у романі І. Стоуна “*Lust for Life*”:

He did not know that Mauve was undergoing the metamorphosis of the creative artist. He began a canvas lethargically, working almost without interest. Slowly his energy would pick up as ideas to creep into his mind and become formulated. He would work a little longer, a little harder each

day. As objects appeared clearly on the canvas, his demands upon himself became more exacting. His mind would flee from his family, from his friends and other interests. His appetite would desert him and he would be living on nervous energy. His body would shrink on its ample frame and the sentimental eyes become lost in a hazy mist. The more he became fatigued, the more desperately he worked. The nervous passion which possessed him would rise higher and higher. In his mind he knew how long it would take him to finish; he set his will to last until that very day. He was like a man ridden by a thousand demons; he had years in which to complete the canvas, but something forced him to lacerate himself every hour of the twenty-four. Once the canvas was delivered, he collapsed in heap. He was weak, ill, delirious. It took Jet many days to nurse him back to health and sanity. His exhaustion was so complete that the very sight or smell of paint made him nauseated. Slowly, very slowly, his strength would return. In its wake would come his interest. He would begin to putter about the studio cleaning up things. He would walk in the fields, at first seeing nothing. In the end some scene would strike his eye. And so the cycle began all over again [35, p. 185].

Симптомами, які сигналізують про перебування митця у зміненому стані свідомості, є порушення його здатності до контролю над реальністю; дезорієнтація в часі; виникнення граничних емоційних станів; спотворення образу власного тіла; відчуття відродження [22, с. 40–44]. Зниження свідомого контролю стає причиною спалаху інтенсивних, наближених до екстазу емоцій [там само, с. 41]. Заглиблення у творчий процес зумовлює майже повну відсутність адекватного сприйняття реального оточення та знесилена митця.

Наведений приклад можна розділити на три частини: 1) зав'язка – намагання митця увійти в ЗСС, що суб'єктивно переживається ним як творче натхнення; 2) емоційне кресендо – перебування художника в ЗСС, що супроводжується незвичним спалахом внутрішньої енергії; 3) розв'язка – вихід зі ЗСС, що завершується поверненням до нормального стану свідомості. Кожна з виділених частин характеризується відповідними ритмічними параметрами. Зміна ритму сприйняття дійсності втілюється шляхом чергування мовленнєвих одиниць з семантикою пасивності (*lethargically, without interest*) та активності (*energy, passion, rise, force, lacerate*). Експресивно-емоційний ефект підсилюється і на синтаксичному рівні внаслідок використання паралелізму, перелічення, безсполучникового зв'язку всередині речень. У фрагменті знаходимо посилення на рекурентність таких станів художника: *And so the cycle began all over again*.

Детальний аналіз наведеного прикладу спонукає до розгляду ще однієї актуальної проблеми сучасної філології – енергетичного потенціалу мови, тексту та дискурсу [1; 19]. У нашому разі постає питання про кореляцію енергетики слова та психічної енергії, адже ЗСС безпосередньо пов'язані з внутрішньою психічною енергією людини.

Кожна з виокремлених нами стадій перебігу ЗСС характеризується зображенням різного рівня внутрішньої психічної енергії митця. У першій фазі (входження в змінений стан свідомості) відбувається зниження емоційної активності, що підкреслюється використанням прислівника *lethargically*, який містить семи 'no energy', 'no interest' (брак енергії, відсутність інтересу). Персонаж таким чином ніби накопичує внутрішню енергію.

Водночас друга фаза (перебування художника в ЗСС) характеризується надзвичайною енергійністю митця, що втілюється за допомогою мовних одиниць *nervous energy, nervous passion*, які містять семи, пов'язані з відхиленням від норми. Залучення слів з семантикою активності (*energy, strength, force, lacerate*) підкреслює спалах більш інтенсивних, ніж у нормальному стані, емоцій. Втілення зростання внутрішньої енергії та, відповідно, відхилення від нормального емоційного стану репрезентуються за допомогою тропеїчних засобів "*lost in a hazy mist*", "*like a man ridden by a thousand demons*". Семантичний зсув спричиняє відхилення від звичного рівня енергетики, що забезпечує емоційність висловлення. Змінюється і ритмічна побудова фрагменту: відчуття прискорення темпу та зростання внутрішньої психічної енергії викликано ефектом використання паралельних синтаксичних конструкцій.

Третя стадія перебігу ЗСС знову пов'язана зі зниженням рівня психічної енергії. Ефект редукції емоційної активності породжується завдяки вживанню слів і словосполучень, які позначають відсутність здатності до дії, сповільнену реакцію та пов'язані з семантикою пасивності: *collapsed in heap, weak, ill, delirious, exhaustion*.

Окрім коливань внутрішньої психічної енергії ЗСС характеризуються змінами в сенсорному сприйнятті [22, с. 38]. Це дозволяє говорити про необхідність врахування художньої сенсорики та інтермедіальних аспектів художнього тексту. Відповідно до вищезгаданої теорії тілесного розуму, саме сенсорні процеси становлять не лише основу концептуальної системи особистості, але й визначають семантичне наповнення концептів [30, с. 2] як її складників. У цьому зв'язку розглянемо наступний приклад художнього втілення ЗСС саме з погляду сенсорної образності.

[...] *yes so we are flowers all a woman's body yes that was one true thing he said in his life and the sun shines for you today yes that was why I liked him because I saw he understood or felt what a woman is and I knew I could always get round him and I gave him all the pleasure I could leading him on till he asked me to say yes and I wouldn't answer first only looked out over the sea and the sky I was thinking of so many things he didn't know of Mulvey and Mr Stanhope and Hester and father and old captain Groves and the sailors playing all birds fly and I say stoop and washing up dishes they called it on the pier and the sentry in front of the governors house with the thing round his white helmet poor devil half roasted and the Spanish girls laughing in their shawls and their tall combs and the auctions in the morning the Greeks and the Jews and the Arabs and the devil knows who else from all the ends of Europe and Duke street and the fowl market all clucking outside Larby Sharans and the poor donkeys slipping half asleep and the vague fellows in the cloaks asleep in the shade on the steps and the big wheels of the carts of the bulls and the old castle thousands of years old yes and those handsome Moors all in white and turbans like kings asking you to sit down in their little bit of a shop [34].*

Уривок з монологу Моллі Блум, який є яскравим прикладом потоку свідомості, являє собою імітацію межового стану персонажа, спричиненого зануренням героїні в мрії (*daydreaming*). Зсуви в параметрах сприйняття дійсності позначено незвичною побудовою образності уривку, зокрема зверненням до так званих сенсорних образів. Останні, діючи як аналог сенсорних подразників (предметів і явищ матеріальної дійсності), здатні викликати у людини відповідні відчуття (зорові, слухові, ольфактивні, тактильні, смакові). У наведеному прикладі саме накопичення сенсорних образів відображає підсилення сенсорного сприйняття, що виникає під час ЗСС. Яскравість фарб, звуків, запахів і смаків апелює радше до чуттєвого сприйняття, аніж до логічного осмислення подій, що відбуваються. Цьому безумовно сприяє і синтаксична будова монологу: порушення звичних синтаксичних зв'язків, використання повторів, зокрема сполучника "and", що спричиняє руйнацію причинно-наслідкового зв'язку між подіями. Поринувши у спогади та сконцентрувавшись на власних емоційних переживаннях, героїня не намагається бути зрозумілою для зовнішнього спостерігача. Читач змушений підкоритися потоку образів, що створюється в тексті, та поринути в світ своїх індивідуальних асоціацій.

Отже, проведений аналіз дозволяє зробити такі узагальнення. Когнітивний підхід до вивчення художнього втілення ЗСС передбачає два основних ракурси розгляду таких станів: встановлення когнітивних механізмів породження ЗСС у читача при прочитанні ним художнього тексту, а також пошук концептуальних основ репрезентації альтернативних станів свідомості персонажу (чи самого оповідача) в текстовій тканині. Виокремлення таких механізмів можливе шляхом залучення аналізу не лише концептуальної структури вербального шару твору, але й звернення до концептуального підґрунтя наративної організації художнього тексту.

Віднесення ЗСС до так званих нечітких сутностей пов'язане з браком об'єктивних знань про перебіг таких станів, наявністю певних латентних зв'язків, які не експлікуються нашою свідомістю. Основою як для втілення, так і для сприйняття ЗСС стає інтуїтивне знання автора

і читача про перебіг психічних процесів, сформоване на базі власного досвіду. При цьому ЗСС репрезентують радше суб'єктивне переживання, аніж усвідомлене розуміння цього явища. Таким чином, встановлення концептуальних структур, які лежать в основі ЗСС, означає пошук форматів існування інтуїтивного знання та способів їх "ословлення" в тексті. Ця проблема може бути вирішена за допомогою теорії втіленого розуміння, відповідно до якої тілесний досвід, особливості сенсомоторної системи людини мають вирішальне значення для пізнання дійсності та вербалізації цього знання, що відповідним чином відображається у семантиці та побудові оповідного простору художнього твору.

Звернення до художньої реконструкції свідомості людини тісно пов'язано з взаємодією психічної та словесної енергії в тексті. Це можна пояснити зокрема сугестивною властивістю образу, тобто його здатністю до втілення переживань, які не піддаються вербалізації, породжуючи при цьому нові смисли, викликаючи трансів стани, моделюючи та індукуючи психічну енергію.

Перспективою подальших наукових розвідок в обраному напрямку є розробка емпіричних методів аналізу, які дозволили б отримати верифіковані дані про механізми спричинення трансів станив читача при сприйнятті художнього твору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алефиренко Н. Ф. "Живое" слово : Проблемы функциональной лексикологии : [монография] / Николай Федорович Алефиренко. – М. : Флинта : Наука, 2009. – 334 с.
2. Бабелюк О. А. Стилiстичнi засоби i прийоми крiзь призму лiнгвосинергетики / О. А. Бабелюк // Вісник Київського національного лiнгвістичного університету. Серія : "Філологія". – Т. 14. – № 1. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2011. – С. 7–17.
3. Белехова Л. І. Від відчуття до співчуття : когнітивні операції передкатегоріального рівня / Л. І. Белехова // Тези Круглого столу, присвяченого ювілею проф. О. П. Воробйової "Світ емоцій у дзеркалі когніції : мова, текст, дискурс" : [тези Круглого столу, присвяченого ювілею проф. О. П. Воробйової, 27 вересня 2012 р., КНЛУ] / [відп. ред. Л. Ф. Присяжнюк]. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2012. – С. 32.
4. Белехова Л. І. Концептуальна амальгама в словесном образе-метаболе (на материале американской поэзии постмодерна) / Л. І. Белехова // Вісник Київського національного лiнгвістичного університету. Серія : "Філологія". – Т. 14. – № 1. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2011. – С. 18–24.
5. Белехова Л. І. Образний простір американської поезії : лiнгвокогнітивний аспект : дис. ... доктора філол. наук : 10. 02. 04 / Лариса Іванівна Белехова. – К. , 2002. – 476 с.
6. Бондаренко А. Ф. Основы психологии : [учебник для студентов гуманитарных вузов] / Александр Федорович Бондаренко. – К. : Освіта України, 2009. – 328 с.
7. Воробйова О. П. Когнітивна поетика в потєбнянській ретроспективі / О. П. Воробйова // Мовознавство. – 2005. – № 6. – С. 18–25.
8. Воробйова О. П. Когнітивна поетика : здобутки i перспективи / О. П. Воробйова // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – 2004. – Вип. № 635. – С. 18–22.
9. Воробйова О. П. Концептологія в Україні : здобутки, проблеми, прорахунки / О. П. Воробйова // Вісник Київського національного лiнгвістичного університету. Серія : "Філологія". – Т. 14. – № 2. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2011. – С. 53–64.
10. Воробйова О. П. Поетика хвиль в контексті емоційного резонансу (нарис з когнітивної емотіології) / О. П. Воробйова // Мова, культура й освіта в сучасному світі : [зб. наук. пр. до 90-річчя д. філол. н., проф. Романовського О. К.] / [відп. ред. Стишов О. А.]. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2008. – С. 126–135.

11. Воробійова О. П. Смак “Шоколаду” : інтермедіальність й емоційний резонанс / О. П. Воробійова // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія : “Філологія”. – Т. 15. – № 1. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2012. – С. 5–11.
12. Воробьёва О. П. Вирджиния Вулф и поэтика инсайта / О. П. Воробьёва // Горизонты современной лингвистики : Традиции и новаторство : [сб. в честь Е. С. Кубряковой]. – М. : Языки славянских культур, 2009. – С. 764–776.
13. Воробійова О. П. *Равлик і метелик* у вирі буття : когнітивні аспекти художнього символізму / О. П. Воробійова // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія : “Філологія”. Т. 14. – № 1. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2011. – С. 25–34.
14. Воробьёва О. П. Словесная голография в пейзажном дискурсе Вирджинии Вулф : модусы, фракталы, фузии [Электронный ресурс] / О. П. Воробьёва // Когніція, комунікація, дискурс : [міжнар. електронний зб. наук. пр.] – Харків. – 2010. – №1. – С. 47–74. – Режим доступа : <http://sites.google.com/site/cognitiondiscourse><http://sites.google.com/site/cognitiondiscourse/>
15. Воробьёва О. П. Эмоциональный резонанс сквозь призму ментальной симуляции / О. П. Воробьёва // Международный конгресс по когнитивной лингвистике : [сб. материалов, 26–28 сентября 2006 г.] / [отв. ред. Н. Н. Болдырев]. – Тамбов : Изд-во ТГУ имени Г. Р. Державина, 2006. – С. 46–48.
16. Гладь С. В. Эмотивность художественного текста : семантико-когнитивный аспект (на материале современной англоязычной прозы) : дисс. ... канд. филол. наук : 10. 02. 04 / Светлана Викторовна Гладь. – К. , 2000. – 223 с.
17. Гордеева О. В. Основные проблемы и направления теоретических исследований в психологии измененных состояний сознания / О. В. Гордеева // Изменённые состояния сознания : Природа, механизмы, функции, характеристики : [хрестоматия]. – М. : Изд-во “Когито-Центр”, 2012. – С. 10–35.
18. Кагановська О. М. Текстові концепти художньої прози (на матеріалі французької романістики середини ХХ сторіччя) : [монографія] / Олена Марківна Кагановська. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2002. – 292 с.
19. Калита А. А. Метод комплексної енергетичної оцінки процесу просодичного оформлення мовлення / А. А. Калита, Л. І. Тараненко // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія : “Філологічні науки (мовознавство)”. – 2009. – Вип. 81 (1). – С. 359–365.
20. Кубрякова Е. С. Язык и знание : На пути получения знаний о языке : Части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира / Елена Самойловна Кубрякова. – М. : Языки славянской культуры, 2004. – 560 с.
21. Левицький А. Е. Категоризація і номінація нечітких сутностей та їх ознак / А. Е. Левицький // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія : “Філологія”. – Т. 14. – № 1. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2011. – С. 69–76.
22. Людвиг А. М. Изменённые состояния сознания / А. М. Людвиг // Изменённые состояния сознания : Природа, механизмы, функции, характеристики : [хрестоматия]. – М. : Изд-во “Когито-Центр”, 2012. – С. 36–51.
23. Ніконова В. Г. Трагедійна картина світу в поезиці Шекспіра : [монографія] / Віра Григорівна Ніконова. – Дніпропетровськ : Вид-во ДУЕП, 2007. – 364 с.
24. Присяжнюк Л. Ф. Змінені стани свідомості як текстовий феномен : досвід лінгвопсихологічного аналізу / Л. Ф. Присяжнюк // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія : “Філологія”. – Т. 14. – № 1. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2011. – С. 109–113.
25. Присяжнюк Л. Ф. СВІЙ/ЧУЖИЙ в образній системі романів Г. Гріна : семантико-когнітивний аспект : дис. ... канд. филол. наук : 10. 02. 04. / Людмила Федорівна Присяжнюк. – К. , 2007. – 243 с.

26. Харкевич Г. І. Стан тривоги в контексті художньої семантики : [монографія] / Галина Ліодорівна Харкевич. – Луцьк : Вежа-Друк, 2012. – 136 с.
27. Черниговская Т. В. Нить Ариадны и пирожные Мадлен : нейронная сеть и сознание [Электронный ресурс] / Т. В. Черниговская // Scientific American / В мире науки. – № 4. – 2012. – Режим доступа : <http://www.genlingnw.ru/Staff/Chernigo/publicat/Karice.pdf>
28. Шурма С. Г. Поетика образу та символу в американському готичному оповіданні : лінгвокогнітивний аспект (на матеріалі новелістики Е. По, А. Бірса та Г. Лавкрафта) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10. 02. 04 “Германські мови” / С. Г. Шурма. – К., 2008. – 22 с.
29. Burke M. Literary Reading, Cognition and Emotion : An Exploration of the Oceanic Mind / Michael Burke. – L. : Routledge, 2010. – 298 p.
30. Gallese V. The brain’s concepts : The role of the sensory-motor system in conceptual knowledge / V. Gallese, G. Lakoff // Cognitive Neuropsychology. – 2005. – 22 (3/4). – P. 455–479.
31. Lakoff G. Philosophy in the Flesh : The Embodied Mind and its Challenge to Western Thought / G. Lakoff, M. Johnson. – N. Y. : Basic Books, 1999. – 624 p.
32. Vorobyova O. Caught in the web of worlds II : Postmodernist wanderings through the ASC labyrinths in Kazuo Ishiguro’s *The Unconsoled* : Philosophy, emotions, perception / O. Vorobyova // Languages, Literatures and Cultures in Contact : English and American Studies in the Age of Global Communication. – Krakow : UJP, 2013. – (forthcoming).

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

33. Golding W. Lord of the Flies // William Golding’s *Lord of the Flies* ; [ed. J. R. Baker, A. P. Ziegler, Jr.]. – N. Y. : A Perigee Book, 1983. – P. 1–188.
34. Joyce J. Ulysses / James Joyce. – N. Y. : Vintage Books, 1990. – 783 p.
35. Stone I. Lust for Life. A Biographical Novel of Van Gogh / Irving Stone. – N. Y. : New American Library, 1964. – 509 p.

Дата надходження до редакції
11.12.2012